

קרבן עולה ויורד בטומאת מקדש וקדשיו

תנו רבנן, מניין שהכתוב בפרשת קרבן עולה ויורד, מדבר בטומאת מקדש וקדשיו, שאוכל קדש בטומאה, או נכנס למקדש טמא? שנלמד שגגת טומאה מזדון טומאה. כמו שכשהזהיר וענש כרת על זדון טומאה, לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו¹⁰⁶, אף כשחייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו. שואלת הגמרא, אולי מביא קרבן במקרה שאכל תרומה בטומאה, שהכתוב הזהיר וענש עליה מיתה¹⁰⁷? אומרת הגמרא, שלא מצאנו שחייבים קרבן על עון מיתה, שאין חטאת באה אלא על שגגת כרת¹⁰⁸. שואלת הגמרא, אולי אין חייבים קרבן קבוע על עוון מיתה, אבל מביאים עליו עולה ויורד¹⁰⁹. כמו שמביאים קרבן עולה ויורד על שבועת העדות ושבועת ביטוי שאין על זדונם לא מיתה ולא כרת? עונה הגמרא, שהכתוב: "אֲשֶׁר טָמָא בָּהּ" ממעט תרומה. שואלת הגמרא, אולי הכתוב בא למעט מקדש [וקדשיו]¹¹⁰, והואיל וזדונו כרת לא די לו בעולה ויורד אלא צריך להביא חטאת קבועה לעשיר ולעני בשוה?

רבי אומר אקרא אני חיה בהמה למה מכאן לטומאת קודש ומקדש רבי אומר אקרא אני חיה בהמה עמוקים' משום שהוא דורש אותה היטב. ששנינו בברייתא, נאמר בכתוב לגבי קרבן עולה ויורד: "או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמָא וכו'" רבי אומר, די אם הייתי קורא "בְּנִבְלַת חֲזָה טָמָא" ומדוע היה צריך לכתוב "או בְּנִבְלַת בְּהֶמָּה טָמָא" שהרי בהמה

106 רש"י פי' אזהרת קדש דכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ותימה שבפרק בתרא דמכות משמע שבין לר"י ובין לר"ל אתי הכ' בא אזהרת תרומה, ואזהרת קדש נפק' לן לר' יוחנן מג"ש דטומאתו טומאתו ממקדש, ולר"ל מבכל קדש לא תגע, ויתכן פרש"י לתנא שאמר בפ' הערל בזב בעל ג' ראיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר ומהו אשר יטהר עד שמביא כפרה. והאמוראים במכות כרבי ישמעאל שחולק ומעמיד בתרומה. ור' יוחנן עצמו מסיק בפרק הערל משמו של רבי ישמעאל איזהו דבר השוה בזרעו של אהרן הוי אומר זה תרומה. תוס'.

107 פירוש אימא נמי תרומה, אבל אין לפרש דוקא תרומה אבל מקדש וקדש שיש כרת לא די לו בקרבן עולה ויורד, שהרי בסמוך לא הק' כך אלא משום שכתוב בו מיעוט. והיהאפ' להק' אימא טמא ששימש שיכול להיות איסור עבודה בלא איסור מקדש כגון שנטמא בעזרה ויצא בלא שהייה והפך בצנורא דרך הליכתו. אלא משום שהיא גופה נלמדת מתרומה בפרק אלו הן הנשרפין לכן נקט תרומה. ומטומאת כהנים ל"ק שלא הוזהרו אלא על המת וכאן כתוב שרץ ונבלה. תוס'.

108 תימה ה"נ לא אשכחן עון כרת שחייב עליו קרבן עולה ויורד. וי"ל שטעם זה עדיף לו יותר. תוס'.

109 ובשפחה חרופה שאין בה כרת הוא אשם ולא חטאת. תוס'.

110 רש"י הקשה למה לפי הגרסא למיעוטי מקדש לא נקט קדש, ובכת"י הגרסא למיעוטי מקדש וקדשיו.

בכלל חיה? נאמר כאן: "או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טִמְאָה" ונאמר באוכל קדשים בטומאת הגוף: "וְנִפְשׁ כִּי תִגַּע וְכו' או בְּבִהֶמָה טִמְאָה", מה להלן טומאת קודש, אף כאן טומאת קודש. ומנין לטומאת מקדש? שנאמר ביולדת: "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא" שמקדש הוקש לקודש.

רבא א' ג' כריתות בשלמים א' לכלל וא' לפרט וא' לטומאה כ' סתם
שואלת הגמרא, אם כך נרבה גם תרומה שהוקשה לקודש¹¹¹ שנאמר: "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", כמו ששנינו "בְּכָל" לרבות תרומה שאסורה לטבול יום¹¹²? עונה הגמרא, "או כי יִגַּע בְּטִמְאָת אָדָם לְכָל טִמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשֶׁם" המלה "בָּהּ" באה למעט את התרומה. שואלת הגמרא, אולי "בָּהּ" באה למעט מקדש? ואין לומר שלא מסתבר למעט מקדש מדין קודש, שכן ביאתו בכרת כאכילת קודש. מפני שאדרבה, לא ממעטים תרומה, שכן חיובו הוא על ידי אכילה כמותה? אלא אמר רבא למה נאמרו שלש כריתות בשלמים, באוכל שלמים בטומאה¹¹³. אחת לכלל ואחת לפרט¹¹⁴ 115, ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם. ואיני יודע מה היא? הוי אומר טומאת קודש. ואם אינו ענין לטומאת קודש,

111 משמע לפי הסוגיא שהכ' מדבר בין בתרומה בין בקודש. ותימה שמהסוגיא במכות (שם) מוכח שאינו מדבר בשניהם, ר"ל מעמידו בקודש ורבי יוחנן בתרומה. וי"ל שהסוגיא כאן היא כברייתא בת"כ בכל קדש לא תגע יכול אף במעשר ת"ל ואל המקדש לא תבא מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל כו' יצא מעשר. אי מה מקדש הנכנס בו בטומאה ענוש כרת אף קודש האוכלו בטומאה ענוש כרת יצתה תרומה, ת"ל בכל קדש לרבות את התרומה. שמעיד את הכתוב בשניהם. וה"ה שהיה יכול להקשות לפי הסוגיא דמכות הניחא לר"ל אלא לר' יוחנן דמוקי לה בתרומה מא"ל. תוס'.

112 כגון יולדת בימי טהרה שטבולת ואין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שמביאה למחר כפרתה. רש"י.

113 אחת באמור אל הכהנים כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' ואמרו בזבחים בפ' רביעי (דף מה:): שיקרב הוא אכילה. ומהו יקרב בראוי להקרבה שהוקדש בכלי. ושתיים בצו את אהרן והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וסמך לו והנפש כי תגע בכל טמא ובשניהם כתוב ונכרתה. רש"י.

114 אל הקדשים שכלל את הכל ואחת מן השתים לפרט. ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד כו' כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמי' וגו' והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדיק הבית שאין חייבין עליהן משום טומאה. וא"ל למה אין נידונים בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. שלמים אין מידי אחרינא לא. משום שמרוחקים זה מזה בשני ענינים וכך מפורש במנחות בפרק כל המנחות באות מצה (שכשהפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'). ואם תאמר מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כעין הפרט? הרבה יש שמדת כעין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובים בו וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו. ודברים רבים למידים במדה זו שאינם באין במדת כעין הפרט כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק יצאתה ובמדה זו היא באה הבערה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה ולגלות על כל הכלל שכשם שחייב על הבערה בפני עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו. רש"י.

115 תוס' כתב שרש"י שפירש וא"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט לא דק. שהיה לו להקשות פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על הפרט. שהפרט בצו והכלל באמור. ומה שפי' שמדת כלל ופרט המרוחקים אינה כמדת כלל ופרט וכלל אין נראה. שבפ' נגמר הדין מוכיח שריבה ומיעט הוא כמדת כלל ופרט המרוחקים. ובקונטרס עצמו פירש לעיל (דף ד:): שריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל. תוס'.

שנלמדת כדברי רבי, תנהו ענין לטומאת מקדש¹¹⁶.

לכדורי אבהו לדברים שלא נאכלים שואלת הגמרא, הרי צריכים אותה למה ולר"ש לרבות חטאות הפנימיות שאמר רבי אבהו למה לי שלש כריתות בשלמים? אחת לכלל, ואחת לפרט, ואחת לדברים שאינם נאכלים. שאם אכל בטומאה עצי המערכה ולבונה וקטרת, חייב¹¹⁷. ולרבי שמעון שאמר שאין חייבים כרת משום טומאה על אכילת דברים שאינם נאכלים, צריכים אותה לרבות חטאת הפנימית, פר ושעיר של יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר, שטעונים הווייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב. שלא נאמר שהואיל ורבי שמעון אמר שכל שאינו קרב על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול¹¹⁸, אין חייבים עליו גם משום אכילה בטומאה?

ג' טומאות בשלמים למה א' לכלל וא' לפרט וא' לטומאה הכ' סתם אלא אמרו נהרדעי משמו של רבא, למה בכל אחת משלש הכריתות כתוב וטומאתו עליו? אחת לכלל, ואחת לפרט, ואחת על הטומאה הכתובה בקרבן עולה ויורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איזו טומאה חייבתו תורה קרבן. והכרת הופנה ללמד שהקרבן בא לכפר על כרת זה, טומאת קדש. שואלת הגמרא, הרי גם הוא נצרך, אגב שהתורה צריכה לכתוב את הכרת לכדורי אבהו, כתבה גם את הטומאות?

אלא אמר רבא, לומדים את טומאת מקדש בגזירה שווה "טִמְאַתוֹ" "טִמְאַתוֹ", קרבן עולה ויורד מפרה אדומה. כמו ששם מדובר בטומאת מקדש, אף כאן מדובר בטומאת מקדש. ואומרת הגמרא, שאין לרבות תרומה שאינה בכרת¹¹⁹.

"בה" הוא מיעוט אחר מיעוט לרבות נבלת עוף ואומרת הגמרא, שהמלה "בָּה" באה לרבות את נבלת עוף טהור שמתמאת בבית הבליעה, שאם

116 תנהו ענין לטומאת מקדש – אבל לתרומה ליכא למימר דכרת בתרומה ליכא ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאתו קשה דנוקמה בתרומה וכ"ת משום דכתיב גבי כרת הכי נמי כתיב גבי אכילה ומיהו עדיפא מינה פריך. תוס'.

117 והאזהרה מ"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" לרבות עצים ולבונה, או שכרת א"צ אזהרה. תוס'.

118 משום שפיגול כתוב בשלמים ר"ש לומד שאינה נוהגת בחטאות הפנימיות. רש"י.

119 ואע"ג שבתרומה כתוב טומאה בפ' אמור שמא בא לדרשה אחריתי. וי"ל שר"ל שלא לומד ג"ש של טומאה הדבר נלמד מההיקש דלעיל מבכל קדש לא תגע שאינו מעמיד בתרומה כלל. וי"ל שהברייתא סוצכת על הג"ש ונקטה בנין אב להוציא משאר עבירות וצריכים את הג"ש להוציא תרומה. ותימה למה לי את הג"ש דרבי נלמד מג"ש דטומאה שגם לענין קודש דורשים אותו בפרק בתרא דמכות (. תוס'.

אכלה ונכנס למקדש חייב. שואלת הגמרא, הרי אמרו שהמלה "בה" באה למעט? עונה הגמרא, הוא מיעוט אחר מיעוט ובא לרבות. שהרי לפני כן נאמר "או כי יגע", משמע שחייב בקרבן עולה ויורד רק מי שהוא בר נגיעה, וממעטים אדם שנטמא בנבלת עוף טהור שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה על ידי אכילה. והמיעוט הנוסף "בה" הוא מיעוט אחר מיעוט, ובא לרבות האוכל נבלת עוף טמא ונכנס למקדש.

"וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל" ולא כל טומאות

למדנו במשנה, שנחלקו על איזה טומאה שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים מכפר, והגמרא מביאה ברייתא בביאור מחלוקתם. תנו רבנן, נאמר בכתוב על יום הכיפורים: "וְכָפַר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ". יש לי בענין זה להביא שלש טומאות טומאת עבודה זרה, וטומאת גילוי עריות, וטומאת שפיכות דמים¹²⁰. בעבודה זרה נאמר: "לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי"¹²¹, בגילוי עריות נאמר: "וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת מִשְׁמֶרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם", בשפיכות דמים נאמר: "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם יֹשְׁבִים בָּהּ". ולומדים מהכתוב בשעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים: "וְכָפַר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ולא כל טומאות, שהשעיר אינו מכפר על שלשת טומאות אלו¹²². ונלמד בבנין אב, באיזו טומאה מצינו שהיא חלוקה במקום אחר? טומאת מקדש וקדשיו. אף כאן שחילק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה, הכתוב מדבר בטומאת מקדש וקדשיו, דברי רבי יהודה.

ר"ש אומר ממקומו מוכרע "מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאותם" שהכתוב מדבר בטומאת מקדש וקדשיו

ואין צריך להכריעו ממקום אחר. שהרי הכתוב אומר "וְכָפַר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"¹²³, מטומאות של קודש. יכול השעיר מכפר על כל טומאה שבקודש, בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה? תלמוד לומר

120 יש הרבה נוספות כגון אוכל תרומה בטומא' וטמא ששימש אלא נקט את אלו לרבותא דיש להביא אע"פ שהן חמורות. וכשממעט אותן ממעט גם אחרות. או שנקט את אלו אע"ג שאינן טומאה ממש אלא נכתבו בלשון טומאה. וי"ל שאינו נחשב ב' כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר, וכן משמע לשון הקונטרס לקמן. כמו שמה שמכפר על הקודש ועל המקדש אינו ב' כפרות. תוס'.

121 והכ' מדבר במולך והתנא סובר שמולך היינו ע"ז. תוס'.

122 ולא פירש לך על איזו מהם לא מסרם אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר. צא ולמד בבנין אב. רש"י.

123 אע"ג שמדובר במקדש כדמוכח לק', מ"מ כיון שהתורה כתבה בלשון קודש נלמד טומאת קודש. תוס'.

”וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם“, כמו שפשעים במזיד שאינם בני קרבן, אף חטאים שאינם בני קרבן. יצאה טומאה שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, שאינה מתכפרת בו, כיון שהיא בת קרבן. ומנין שהשעיר הזה תולה בטומאה שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף? תלמוד לומר ”לְכָל חַטָּאתָם“, הראוי להתחייב בחטאת לכשיוודע לו. יצאה שאין בה ידיעה בתחלה, שאינה באה לכלל חטאת לעולם.

יש לי להביא במזיד ולא התרו בשוגג
ולא נודע או באלו שאינם גולים
הגמרא מבררת, כיצד עלה על דעת
התנא לומר ששעיר של יום הכיפורים
יכפר על עוון עבודה זרה, אם במזיד הרי הוא חייב מיתה! ואם בשוגג
הרי הוא חייב קרבן? מבארת הגמרא, במזיד ולא התרו בו¹²⁴, בשוגג
ולא נודע לו¹²⁵. שואלת הגמרא, ואיך מדובר בגילוי עריות, אם במזיד
הרי הוא חייב מיתה! ואם בשוגג הרי הוא חייב קרבן? מבארת הגמרא,
במזיד ולא התרו בו, בשוגג ולא נודע לו¹²⁶. וכן שואלת, איך מדובר
בשפיכות דמים, אם במזיד הרי הוא חייב מיתה! ואם בשוגג הרי הוא
חייב גלות? ואומרת הגמרא, במזיד ולא התרו בו, בשוגג ולא נודע לו.
או באלו שאינם בני גלות.

124 וא"ת איך אפשר להעמיד במזיד הרי אין בו כפרת חיצון דהיינו אין בה ויש בה. וי"ל שאין לחוש שמעמידים את כפרת חיצון רק על טומאת מקדש וקדשיו גרידא. וא"ת הלא בגדי כהונה מכפרין על אלו ג' עבירות אפוד על ע"ז כתונת על שפיכות דמים ומכנסים על גילוי עריות. וי"ל שרצו לומר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל. תוס'.

125 סלקא דעתך אמינא שיתלה להגן מן היסורין עד שיודע לו. רש"י.

126 וא"א להעמיד באלו שאין מיתה אלא כרת שהרי אפ' להק' בר מלקות הוא כמו שפירשנו. תוס'.